Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
14.4.2026

erityisasiantuntija Helinä Tiura-Virta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HE 182/2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä vastinetta asiantuntijakuulemisissa saamiensa lausuntojen johdosta. Lausunnot koskevat 1. lakiehdotuksen 4 luvun 5 §:ää, 3. lakiehdotuksen 20 a §:ää sekä 5. lakiehdotuksen 14 a §:ää. Sisäministeriö ottaa vastauksissaan huomioon esitystä koskevan perustuslakivaliokunnan lausunnon PeVL 14/2026 vp tarpeellisin osin. Sisäministeriön vastine on jäsennelty niiden teemojen mukaisesti, jotka lausunnoissa keskeisesti nousevat esiin.

Hoitosuhteen luottamuksellisuus ja hoitoon hakeutuminen

Suuressa osassa valiokunnan saamia lausuntoja korostetaan hoitosuhteen luottamuksellisuutta ja tuodaan esiin huoli siitä, että esitys voisi vaikuttaa ihmisten tahtoon hakeutua hoitoon ja palveluiden piiriin. *Pakolaisneuvonta* toteaa, että ”esitys on omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevat ihmiset eivät hakeudu välttämättömiin palveluihin ja pidättäytyvät kertomasta olennaisia tietoja, mikä voi vaarantaa esimerkiksi paperittomasti maassa elävien, heidän perheidensä ja myös lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden”. *Talentia* katsoo, että ”hallituksen antamassa lakiesityksessä on käsitelty puutteellisesti asiakaslain sisältö ja siihen liittyvät auttamistyön luottamuksellisuuden ja eettisen toimintatavan edellytykset. Luottamuksen mureneminen asiakassuhteissa johtaisi siihen, että asiakkaat jättäisivät kertomatta työn kannalta olennaisia seikkoja. Tämä puolestaan vaikeuttaisi riskien tunnistamista ja palvelutarpeen arviointia.”

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että ”on tärkeää, että terveydenhuollossa korostuva luottamuksensuoja otetaan huomioon sääntelyratkaisuissa. Yksityisyyden suojan toteutumisen kannalta on keskeistä, että yksilöllä on mahdollisuus halutessaan varmistaa hoitoa ja hoitosuhdetta koskevien tietojen säilyminen luottamuksellisina terveydenhuollon toimintayksikössä. Salassapitovelvollisuus muodostaa keskeisen perustan luottamuksellisen hoitosuhteen syntymiselle ja jatkuvuudelle. Henkilön yksityisyyden suojan toteutumisen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimivuuden kannalta keskeistä luottamuksellisuutta korostetaan myös muun muassa korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2025:11. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tietopyyntöön annettu vastaus saattaa kuitenkin aika usein suorasti tai epäsuorasti paljastaa hyvinkin arkaluontoista tietoa, esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on hoidossa mielenterveyteen liittyvien syiden vuoksi.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö pitää hoitosuhteen luottamuksellisuutta tärkeänä periaatteena. Esityksen valmistelun aikana on tunnistettu se seikka, että poliisin tiedonsaanti sosiaali- ja terveydenhuollosta voi paljastaa tiedon hoitosuhteen tai asiakassuhteen olemassaolosta. Tämä on esityksessä tuotu esiin. Koska näin ollen kysymys on lähtökohtaisesti arkaluonteisista tiedoista, tällainen tiedonsaantioikeus merkitsee julkisen vallan käyttöä, jonka edellytyksistä on säädettävä laissa. Käytännössä poliisi saa nykytilassakin erilaisissa tilanteissa tietoja sosiaali- ja terveydenhuollolta.

Ohjeistukset eivät ole olleet yhdenmukaisia. Sisäministeriö pitää erittäin tärkeänä, että tällaisen tiedonsaannin edellytyksistä ja rajoituksista säädetään laissa.

Tieto henkilön läsnäolosta voitaisiin useissa tilanteissa antaa poliisille siten, että tieto ei paljasta mitään hoitosuhteen sisällöstä. Jos poliisi pyytää esimerkiksi tiedon yleisessä sairaalassa tai terveyskeskuksessa käyneestä henkilöstä, tällaisen tiedon ei tarvitse sisältää mitään tietoa siitä, millaisessa asiassa henkilö on asioinut. Poliisi ei ole kiinnostunut hoitosuhteen tai asiakassuhteen sisällöstä, vaan tietyn henkilön läsnäolotiedosta tietyssä fyysisessä paikassa tiettynä menneenä hetkenä tai tällä hetkellä. Poliisi ei halua saada mitään hoito- tai asiakassuhteen sisältöön liittyvää tietoa. Jos tieto voidaan antaa siten, että siinä ei paljasteta mitään hoito- tai asiakassuhteen sisältöön liittyvää, silloin tieto on annettava näin. Huoli siitä, että ihmiset eivät uskaltaisi puhua asioistaan sosiaali- ja terveydenhuollossa, on sisäministeriön näkemyksen mukaan aiheeton, koska esitetyllä poliisin tiedonsaantisääntelyllä ei luoda minkäänlaista mahdollisuutta poliisille saada tietoa niistä asioista, joista henkilö puhuu luottamuksellisesti sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöille.

Lisäksi sisäministeriö korostaa, että kysymys on ainoastaan poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonsaannista. Poliisi ei voi säännöksen nojalla pyytää ketään ilmoittamaan jonkun henkilön läsnäolosta tai tulevasta käynnistä, koska säännös ei mahdollista oma-aloitteista ilmoittamista. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisilla täytyy olla jo varteenotettava käsitys henkilön läsnäolosta esimerkiksi sairaalassa, jos poliisi pyytää tietoa henkilöllisyyden varmistamiseksi. Yleensä joku on tehnyt rikosilmoituksen poliisille tai poliisi on saanut hätäkeskuksen kautta tiedon vaaratilanteesta. Kysymys voi olla myös valvontakamerassa nähdystä väkivaltatilanteesta, jonka mukaan voidaan päätellä, että väkivallan kohde voi olla hakeutunut terveydenhuoltoon, jolloin poliisi voi yrittää tavoittaa henkilön terveydenhuollosta voidakseen selvittää, mitä on tapahtunut. Koska tietopyynnöltä edellytetään välttämättömyyttä, poliisi ei pyydä tällaista tietoa, ellei sillä ole perusteltua tarvetta kyseiselle tiedolle yksittäisessä tehtävässään ja jos tämän yksittäisen tehtävän suorittaminen ei muulla tavoin ole mahdollista. Poliisi ei tee tietopyyntöjä sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteisiin tavan vuoksi, eikä sääntely mahdollista valvontaa. Kysymys on yksittäisestä välttämättömästä tilanteesta.

Sisäministeriö pitää tärkeänä jokaisen oikeutta saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Esityksessä pidetään tärkeänä, että ihmisillä on mahdollisuus käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja pelkäämättä, että tällaisten palvelujen yhteydessä joutuisi rikoksen kohteeksi, tai jos joutuisi, viranomaiset voivat puuttua siihen samalla tavalla, kuin jos se tapahtuisi muualla. Sisäministeriön näkemyksen mukaan myös tämä on tärkeää sen kannalta, että ihmisillä on oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Esityksessä pidetään tärkeänä, että esimerkiksi sairaalassa hoitosuhteen suojassa tehty rikos ei ole oikeusjärjestyksen perusteella hyväksytympi kuin muualla tehdyt samanlaiset rikokset. Tällainen rikos on vaikkapa pahoinpitely, joka ei täytä törkeän tekomuodon tunnusmerkkejä. Laitokset, kuten sairaalat ja mielisairaalat, eivät ole yhteiskunnasta erillään olevia alueita, vaan niissä on voimassa sama laki kuin muuallakin. Sisäministeriön näkemyksen mukaan ihmisten hakeutumista esimerkiksi mielenterveyspalveluiden piiriin ei edistä se, jos he tietävät, että psykiatrisessa sairaalassa tai jossakin muussa laitoksessa voi joutua pahoinpitelyn kohteeksi ilman, että poliisi voisi asiaan puuttua. Esityksessä on myös tuotu esiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon toimitilat ovat paikkoja, joissa on tavallista enemmän haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Heidän oikeuttaan hakeutua palveluiden piiriin ilman pelkoa joutua rikoksen kohteeksi on esityksessä pidetty tärkeänä.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
14.4.2026

Tiedonsaanti rikosperusteilla ja esityksen oikeasuhtaisuus

Suurimmassa osassa valiokunnan saamia lausuntoja tuodaan esille oikeasuhtaisuuden ongelma liittyen 2 vuoden rangaistusmaksimiin sekä muihin, erityisesti lievempiin rikoksiin, ja ehdotetaan esitetyn sääntelyn muuttamista tai poistamista. *Eduskunnan oikeusasiamies* toteaa, että ”on ongelmallista, mihin asti suhteellisuusperiaate sallii arkaluontoisten tietojen luovuttamisen poliisille laitoksen ulkopuolella tehdyksi oletettujen tai tehdyksi epäiltyjen vähäisten rikosten paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Hänen näkemyksensä mukaan ainakin osa ehdotetuista rikoksista ei ole sellaisia, että salassa pidon murtaminen arkaluontoisten tietojen osalta olisi hyväksyttävää. Tämä edellyttää ehdotukselta esitettyä yksityiskohtaisempaa pohdintaa esimerkiksi siltä kannalta, missä määrin esitetty lainsäädäntö mahdollisesti estäisi tarpeen tullen henkilön hakeutumista jokaiselle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.” *Eduskunnan oikeusasiamies* toteaa oikeasuhtaisuuden kannalta myös, että ”omaisuuden kohdalla voi osittain olla kysymys perusoikeusrajoituksen suhteellisuusvaatimuksen näkökulmasta ongelmallisesta tilanteesta. Voidaan kysyä, eikö vähäisen omaisuuden turvaamiseen riitä sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikkojen henkilöstön ja niissä toimivan valvontahenkilöstön toimenpiteet.”

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa edelleen, että ”ehdotus on jossain määrin epäjohdonmukainen poliisilain, Rajavartiolaitoksen henkilötietolain ja Tullin rikostorjuntalain pykälien kannalta. Jossain määrin epäselväksi erityisesti perusoikeusrajoitusten näkökulmasta jää, miksi pykälän 2 kohdassa poliisille, toisin kuin Rajavartiolaitokselle, ehdotetaan säädettäväksi tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollosta huomattavasti vähäisempienkin rikosten kohdalla, vaikka kysymys olisi muualla kuin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa mahdollisesti tehdyistä rikoksista.”

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että ”hallituksen esityksen perusteella Tullin ja Rajavartiolaitoksen esitutkintavastuulle kuuluvien rikosten osalta jää edelleen kyseenalaiseksi se, onko tietojen saanti henkilön olosta terveyden- tai sosiaalihuollon toimijan tiloissa tiettyyn aikaan kaikkien näiden rikosten tutkimiseksi välttämätöntä ja tiedon saanti oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Tietosuojavaltuutettu toteaa lisäksi, että yksin viranomaisten tiedonsaantioikeuksien yhdenmukaisuudella ei voida perustella nyt esitettyjä tiedonsaantioikeuksia kaikille kyseessä oleville viranomaisille. Kyseessä olevan tiedonsaantioikeudessa on kyse henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon tiedoista, minkä vuoksi toimivaltuuksien ja tiedonsaantioikeuksien tulee olla välttämättömiä ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö toteaa, että perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon, jonka mukaan ”ehdotettu sääntely, joka on sidottu välttämättömyyteen, ei perustuslakivaliokunnan arvion mukaan muodostu säätämisjärjestykseen vaikuttavalla tavalla ongelmalliseksi oikeasuhtaisuuden kannalta. Koska kyse on kuitenkin arkaluonteisista tiedoista, on hallintovaliokunnan syytä arvioida tarkkaan mahdollisuuksia rajata perusterikosten joukkoa edelleen. Tällaista arviointia on perusteltua tehdä myös Rajavartiolaitoksen ja Tullin tiedonsaantioikeuksien osalta.” Sisäministeriö tulee antamaan hallintovaliokunnalle vastineen, jossa arvioidaan esitettyjen perusterikosten tarpeellisuutta perustuslakivaliokunnan lausuman mukaisesti.

Mitä tulee Rajavartiolaitoksen ja Tullin sääntelyyn, esityksessä on otettu huomioon, että poliisin toimivalta paljastaa ja selvittää rikoksia on laajempi kuin Rajavartiolaitoksen ja Tullin. Esityksessä on ensinnäkin haluttu rajata viranomaisten tiedonsaantia siten, että vain poliisilla, jolla on laajin esitutkintatoimivalta, on mahdollisuus saada tieto lakisääteisin edellytyksin 2 vuoden rangaistusmaksimia lievemmistä rikoksista silloin, kun se on välttämätöntä. Rajavartiolaitos ja Tulli eivät tutki niitä rikoksia, jotka esitetyn poliisilain 4 luvun 5 §:n 2 kohdassa on lueteltu. Esityksessä näiden rikosten osalta on

katsottu, että poliisin tiedonsaanti voi olla välttämätöntä poliisin paljastaessa ja selvittäessä tällaista rikosta. Näiden rikosten osalta on esityksessä myös tunnistettu tarve uhrin oikeuksien suojaamiselle (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset sekä seksuaalirikokset) sekä se, että tiedonsaanti edistäisi tällaisen rikoksen selvittämistä ja myös estäisi henkilöä toistamasta tekoa, joka voisi johtaa jonkun kuolemaan (liikennerikokset).

Mitä tulee omaisuuden suojaan esitetyn pykälän 4 kohdassa, esityksessä on tarkoitettu tilanteita, joissa henkilö kohdistaisi aggressionsa omaisuuteen esimerkiksi alkamalla rikkoa tai uhkaamalla rikkoa vaikkapa ikkunoita, kalustoa tai välineitä. Kuten esityksessä on todettu, tällaiset tilanteet voivat johtaa myös hengen ja terveyden vaarantamiseen, vaikka ne ensisijaisesti kohdistuisivat omaisuuteen. Lisäksi tällaiset tilanteet aiheuttavat pelkoa toimitiloissa asioivien keskuudessa, mikä ei ole omiaan lisäämään ihmisten tahtoa hakeutua hoitoon. Sisäministeriö pitää siten perusteltuna, että myös tällaisissa tilanteissa poliisi voi puuttua asiaan ja saada henkilöllisyystiedon, jos se on välttämätöntä. Lievät omaisuuteen kohdistuvat vaaratilanteet tuskin johtaisivat siihen, että kukaan tekisi hätäkeskukseen ilmoitusta eikä poliisi siis saisi edes tietoonsa tällaisia tapahtumia. Tai jos tällainen ilmoitus poliisille tehtäisiin yksinomaan lievän omaisuutta koskevan vaaratilanteen osalta, poliisissa on ammattitaitoa arvioida, missä määrin tiedonsaanti tällaisessa tilanteessa on välttämätöntä. Perustuslakivaliokunta ei esitystä koskevassa lausunnossaan kiinnittänyt erikseen huomiota omaisuuden suojaa koskevaan sääntelyyn.

Tiedonsaanti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ”ottaen huomioon, mitä voimassa olevan asiakastietolain 62 §:ssä säädetään palvelunantajan tai sen tehtäviä suorittavan henkilön oikeudesta ilmoittaa salassapitovelvollisuuden estämättä poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä, niin poliisilakiin ehdotettu uusi 4 luvun 5 §:n 4 kohdan sääntely olisi ollut säädösteknisesti johdonmukaisempaa esittää säädettävän asiakastietolaissa. Kyse on nimittäin hyvinkin vastaavasta tiedonsaantioikeudesta, josta asiakastietolain 62 §:ssä jo nyt säädetään ilmoitusoikeutena. Sosiaali- ja terveysministeriössä ei edelleenkään ymmärretä, miten poliisi voisi olla tietoinen ja osata käyttää tiedonsaantioikeuttaan, jos toimitiloissa on käynnissä henkeä, terveyttä tai omaisuuttava uhkaava tilanne. Tiedon käynnissä olevasta vaarasta pitää tulla sieltä, missä tilanne on niin sanotusti päällä. Tämän vuoksi siitä säädetään asiakastietolaissa ilmoitusoikeutena ja mahdollisesti jatkossa eräissä tilanteissa ilmoitusvelvollisuutena.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö ei yhdy näkemykseen siitä, että esitetty poliisilain 4 luvun 5 §:n 4 kohdan säännös olisi päällekkäinen asiakastietolain 62 §:n säännöksen kanssa. Mainitussa asiakastietolain säännöksessä on kysymys oma-aloitteisesta ilmoittamisesta, joka koskee lähtökohtaisesti uhkatilanteita, jotka on saatu selville hoito- tai asiakassuhteen aikana esimerkiksi asiakkaan tai potilaan kanssa käydyissä keskusteluissa. Poliisilakiin esitetyssä säännöksessä on kysymys poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonsaannista, joka koskee tietyn henkilön fyysistä läsnäolotietoa tietyssä paikassa. Kuten edellä on jo todettu, poliisille ilmoitetaan uhkaavasta tilanteesta hätäkeskuksen kautta, johon esimerkiksi paikalla oleva henkilö on voinut tehdä ilmoituksen. Tällainen tilanne on akuutti, toisin kuin asiakastietolain 62 §:ssä tarkoitetut tilanteet, joissa puolestaan ammattihenkilölle muodostuu erilaisten signaalien kautta hoito- tai asiakassuhteen aikana käsitys siitä, että joku voi olla vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. Poliisilakiin ehdotetussa säännöksessä kysymys voi olla esimerkiksi asiakkaan tai potilaan akuutista väkivaltaisesta tai aggressiivisesta käytöksestä tai uhkailusta palvelunantajan toimitiloissa. Sisäministeriö pitää esitettyä 4 kohdan säännöstä erittäin tärkeänä palvelunantajan toimitiloissa asioivien ja työskentelevien henkilöiden hengen ja terveyden suojan kannalta.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
14.4.2026

Tiedonsaanti kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että ”tiedustelussa on osin epäselvää (kts. esim. EOAK/1374/2021), minkä valtuuksien kohdalla, missä tilanteissa ja missä rajoissa tiedustelumenetelmän käyttö voidaan kohdistaa muihin kuin kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan itse osallistuvaan tai siihen liittyvään henkilöön. Esimerkiksi poliisilain 5 a luvun 6 §:n mukaisen telekuuntelun tai poliisilain 5 a luvun 7 §:n mukaisen televalvonnan kohdalla ei ole lausuttu mitään toimenpiteen henkilöllisestä kohdentamisesta. Kysymys siitä, minkälainen liityntä tiedustelun kohteena olevalla henkilöllä tulee olla kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan, on yksi tärkeimpiä kysymyksiä arvioitaessa tiedustelun hyväksyttävyyttä perusoikeussuojan kannalta. Kysymys on siis siitä, millä edellytyksillä tiedustelumenetelmien käyttö voidaan kohdistaa ”sivulliseen” henkilöön. Tiedustelulainsäädäntö ei anna selviä vastauksia tähän kysymykseen. Oikeusasiamiehen mielestä perusoikeuksien rajoittaminen, eli tässä tapauksessa salassapidosta poikkeaminen, mahdollisesti arkaluontoisten tietojen kohdalla edellyttää täsmällisempää sääntelyä siitä, mikä konkreettinen liityntä henkilöllä on toimintaan, josta tiedonhankinta on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.”

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että ”kun tietoja luovutettaisiin silloin, kun tieto on välttämätön kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sitä vakavasti uhkaavalta toiminnalta, tietopyynnössä ei tällöin välttämättä voida yksilöidä tietojen luovuttajalle kovin tarkasti kansalliseen turvallisuuteen liittyvää syytä pyynnölle, johon tietopyyntö perustuu. Tällöin korostuu tietojen pyytäjän velvollisuus dokumentoida tietojen luovutukseen liittyvät tiedot ja perustelut sekä toiminnan jälkikäteinen valvonta.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriön näkemyksen mukaan esitetty säännös ei mahdollistaisi uhkan kannalta sivullisen henkilön läsnäoloa tai henkilöllisyyttä koskevan tiedon pyytämistä tai saantia. Säännöksessä tiedonsaanti on kytketty välttämättömyyteen, ja sivullista koskevat tiedot eivät missään tilanteessa voi olla välttämättömiä eivätkä edes tarpeellisia kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvan uhkan torjumisen tarkoituksessa. Esityksessä painotetaan niin ikään yleisten poliisioikeudellisten periaatteiden noudattamista. Näihin kuuluvat tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuuden periaatteet eivät sallisi uhkan kannalta sivulliseen henkilöön kohdistuvaa tiedonsaantia ehdotetun säännöksen nojalla.

Sisäministeriö toteaa lisäksi, että hallituksen esityksessä on selvennetty kysymystä henkilöltä edellytettävästä liitynnästä uhkaan. Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”käytännössä kyse olisi siviilitiedustelun kohteena olevaan toimintaan osallistuvan henkilön tunnistamisen, tavoittamisen tai tämän liikkumisen selvittämisen mahdollistavan tiedon hankkimisesta” (s. 76), ja että ”tarve [tietojen saantiin] voi liittyä esimerkiksi terrorismintorjunnan kohdehenkilön paikantamiseen” (s. 76), ja että ”tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa oleskelusta voisi tulla kyseeseen erityisesti terroristisen uhkien ja siihen liittyvien kohdehenkilöiden kohdalla, mutta myös muiden uhkien, kuten esimerkiksi ulkovaltojen tiedustelutoimintaan liittyvien henkilöiden osalta” (s. 77).

Sisäministeriö yhtyy tietosuojavaltuutetun näkemykseen siitä, että dokumentointi on kyseistä säännöstä sovellettaessa tärkeää. Operatiivisen toiminnan salassapitoon liittyvistä syistä tietopyynnöissä ei voida kovinkaan tarkasti yksilöidä kansalliseen turvallisuuteen liittyvää syytä pyynnölle, mutta pyynnön peruste ja pyynnön taustalla oleva edellytysharkinta on dokumentoitava pyynnön esittäjän toimesta. Tämä on pyynnön esittävän päällystöön kuuluvan poliisimiehen velvollisuus. Ennakollinen laillisuusvalvonta ja dokumentointivaatimus ovat keskeisiä syitä siihen, että pyynnön esittäjältä edellytetään tiettyä virka-asemaa. Samoin korostuu toiminnan jälkikäteisen valvonnan merkitys.

Suojelupoliisissa laillisuusvalvonta on reaaliaikaisesti järjestettyä, ja sen suorittamisesta vastaa kaksi kokopäivätoimista sisäistä laillisuusvalvojaa. Ulkoista laillisuusvalvontaa suojelupoliisin toimintaan puolestaan kohdistavat tiedusteluvalvontavaltuutettu ja tietosuojavaltuutettu.

Tiedonsaanti vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tuomioistuimeen noutamista varten

Lääkäriliiton mukaan ”velvoite asiointitietojen antamisesta henkilön tavoittamiseksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tai rikosasian vastaajan tuomioistuimeen noutamista varten on perusteltu taustatöissä sillä, ettei rikollisten sallittaisi pakoilevan terveydenhuollon toimitiloissa. Terveydenhuollossa potilaana asioivien avohoitokäynnit kestävät lyhyehkön ajan eikä tällaisen käynnin voida ajatella tarkoittavan vankilatuomion pakoilua. Sairaalaosastohoito perustuu aina lääketieteellisiin syihin, eikä niihin vaikuta potilaan oma tahto olla kotiutumatta sairaalasta juuri silloin kun lääkäri katsoo hoitotarpeen sairaalassa olevan ohi. Osastohoitokaan ei voi näin muodostaa pakoilukeinoa oikeudesta. Terveydenhuollon toimitiloissa, vaikkapa sairaalan kahviossa, muilla tavoin asioivilta ei henkilöllisyyttä tarkisteta eikä myöskään heidän tietojaan suojata, joten poliisi voi heidät tiloista noutaa tarvittaessa. Tietoa heidän oleskelustaan tiloissa ei palvelujen antaja kykene poliisille välittämään. Näin ollen kuudes kohta on turha ja joutaa vaikuttamattomana pois, vaikka pykälä korjattuna päädyttäisiin säätämään.”

HUS-yhtymän näkemyksen mukaan ”on vaikea nähdä, miksi esitetty poliisilain 4:5 §:n 6 kohta olisi tarpeellinen. Kuten edellä on todettu, on vaikea nähdä, että henkilön olisi mahdollista pakoilla esimerkiksi vankilatuomiota hakeutumalla sairaalan hoitoon. Sairaalan julkisissa tiloissa oleskelevien henkilöiden henkilöllisyydestä HUS-yhtymällä ei yleensä ole mitään tietoa, ja nämä tilat ovat julkisina tiloina muutenkin poliisin saavutettavissa. HUS-yhtymä ehdottaa kohdan poistamista.”

Sisäministeriön vastaus: Kun kysymys on vankeusrangaistukseen tuomitusta tai rikosasian vastaajasta, jonka tulee osallistua oikeudenkäyntiin, on tärkeää, että poliisi tavoittaa tällaisen henkilön siitä riippumatta, missä hän on. Pakoilu-termiä käytetään vankeuslain 2 luvun 2 a §:ssä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos voi etsintäkuuluttaa tuomitun muun muassa, jos tuomittu ilmeisesti pakoilee täytäntöönpanoa. Pakoilulla on esityksessä viitattu siihen, mitä tässä vastineessa aiemmin on jo kuvattu, että mikään laitos tai muu tila ei voi olla yhteiskunnasta erillinen tila, johon lait eivät yltäisi. Vaikka säännöksen tarkoittama tilanne ei olisi tosiasiallisesti yleinen, lainsäädännöllä annetaan signaali siitä, mikä yhteiskunnassa on hyväksyttävää.

Esimerkkinä voidaan todeta, että poliisilla on usein kadunnumeron tarkkuudella tieto rikosasian vastaajana etsintäkuulutetusta henkilöstä palvelunantajien ylläpitämässä asuntolassa. Palvelunantajan edustajat eivät voi nykytilassa antaa poliisille tietoa, onko etsintäkuulutettu henkilö tosiasiallisesti rakennuksessa. Vastaavaa suojaa ei voi saada muualta, mukaan luettuna esimerkiksi majoituspalveluista. Rikosvastuun toteuttamisen kannalta ihmiset ovat siten jossain määrin eriarvoisessa asemassa lain edessä. Rikosvastuun tulisi toteutua niin sosiaali- ja terveydenhuollon toimitiloissa kuin muuallakin. Sisäministeriö korostaa tässäkin kohtaa sitä, että säännös mahdollistaa vain tiedonsaannin pyynnöstä. Poliisi ei siten voi pyytää ilmoittamaan tällaisesta henkilöstä. Poliisilla on siis oltava käsitys siitä, että tällainen henkilö on tavoitettavissa tietyssä sosiaali- ja terveydenhuollon toimitilassa, eikä poliisi voi valvoa näitä tiloja kyseisen säännöksen nojalla. Sisäministeriö pitää pykälään esitettyä 6 kohtaa erittäin tärkeänä koko oikeusjärjestelmän ja oikeusturvan toteutumisen kannalta.

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
14.4.2026

Tiedonsaanti kadonneen etsimiseksi

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että ”ehdotetun poliisilain 4 luvun 5 §:n 7 kohdan tilanteissa, eli tiedonsaantioikeuden kohdistuessa kadonneen tai kadonneeksi epäillyn henkilön tai mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseen, tulisi lähtökohtana tietojen luovutukselle edelleen olla kyseisen henkilön suostumus.”

Lääkäriliitto ehdottaa pykälätekstiä hiukan muutettavaksi niin, että ”seitsemäs kohta aidosti koskisi nimenomaan perustelujen tarkoittamia etsintätarpeiden arviointeja. Ehdotus uudeksi muotoiluksi on: …kadonneen tai kadonneeksi epäillyn JA mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön löytämiseksi. Kaikkien muistisairaiden ja kotoaan kadoksissa olevien voidaan perustellusti ajatella olevan ulkona vähintään terveyden vaarassa. Muotoilu olisi tällä tavoin paremmin perusteltavissa myös esitöissä viitatulla KHO 2024:80 päätöksellä.”

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE toteaa, että ”7 kohtaa koskien on tärkeää varmistaa, ettei säännöstä sovelleta tavalla, joka käytännössä muuttaisi sosiaali- ja terveyspalvelut muiden viranomaisten etsintätoiminnan välineeksi.”

HUS-yhtymän näkemyksen mukaan ”katoaminen yksilön vapaasta tahdosta ei ole kiellettyä, eikä se saa olla este mahdollisuudelle hakeutua tarvittaessa sairaanhoidon palvelujen piiriin. HUS-yhtymässä kuitenkin ymmärretään, että henkilön sairaalassaolotiedon luovuttaminen voisi joissain etsintätilanteissa säästää merkittävästi poliisin resursseja ja vähentää omaisten huolta, ja voisi näistä syistä olla kannatettavaa. Säännöstä tulisi kuitenkin ehdottomasti muokata siten, että sairaalassaolotieto voitaisiin luovuttaa tilanteessa, jossa poliisi etsii kadonnutta tai kadonneeksi epäiltyä henkilöä JA tämä on mahdollisesti hengen tai terveyden vaarassa. Lisäksi lakitekstiin tulisi lisätä, että etsittävällä henkilöllä, jonka sairaalassaolotieto voidaan luovuttaa poliisille, ei saa olla vireillä riita- eikä rikosasiaa. Tällä varmistettaisiin tiedonsaantioikeuden käyttäminen käytännön tilanteissa aidosti vain perustelujen mukaiseen tarkoitukseensa ja estettäisiin mahdollisuudet poliisille annetun oikeuden väärinkäyttöön. Säännös olisi myös tällöin kaikilta osin KHO:n antaman ratkaisun KHO 2024:80 mukainen.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö toteaa ensinnäkin, että tosiasiallisesti käytännössä eri paikoissa on toimittu eri tavoin koskien tietojen antamista poliisille henkilöstä, jonka epäillään kadonneen. Sisäministeriö pitää välttämättömänä täsmentää sääntelyä, koska tällaisten tietojen antamisessa kysymys on julkisen vallan käytöstä, jonka edellytyksistä tulee säätää laissa. Tällaisia edellytyksiä ei voida määritellä viranomaisen ohjeessa.

Sisäministeriö ei kannata esitetyn säännöksen sanamuodon muuttamista lausunnoissa esitetyllä tavalla siten, että säädettäisiin kadonneesta tai kadonneeksi epäillystä *ja* mahdollisesta hengen ja terveyden vaarasta. Esityksessä on otettu huomioon, että henkilö voi olla hengen ja terveyden vaarassa, vaikka häntä ei epäiltäisi vielä kadonneeksi. Jos sääntely muotoiltaisiin ehdotetulla tavalla, sitä ei voitaisi soveltaa tilanteisiin, joissa henkilöä ei varsinaisesti vielä epäillä kadonneeksi mutta hänet pyritään tavoittamaan hänen henkensä tai terveytensä vaarantumisen vuoksi. Kysymys voi olla esimerkiksi henkilöstä, jonka poliisi tietää mahdollisesti olevan vaarassa joutua henkirikoksen tai väkivallan kohteeksi. Kaikki kadonneet tai kadonneeksi epäillyt eivät ole hengen ja terveyden vaarassa, mutta poliisi ei voi tätä etukäteen aina tietää. Poliisi ei voi myöskään tietää, onko henkilö kadonnut omasta tahdostaan vai onko hän joutunut esimerkiksi rikoksen uhriksi.

Vaikka ihminen voi omasta tahdostaan kadota, on kohtuullista, että tällaisen katoamisen vuoksi ei jouduta käynnistämään massiivista ja kallista viranomaisoperaatiota, joka vie useiden viranomaisten

ja vapaaehtoisten yksityisten resursseja, jotka ovat samalla pois myös vakavammista tehtävistä. Kuten esityksessä on todettu, poliisi ei välittäisi eteenpäin tietoa siitä, onko kadonnut henkilö terveydenhuollossa vai ei, jos kysymys olisi täysivaltaisesta henkilöstä. Poliisi käyttäisi tällaisen tiedon ainoastaan siihen, että se toteaisi, että henkilö ei ole hengen ja terveyden vaarassa eikä etsintätoimenpiteitä tarvita. Huoli siitä, että poliisi käyttäisi tätä tietoa muuhun, on sisäministeriön näkemyksen mukaan aiheeton, koska poliisin suorittama henkilötietojen käsittely on yksityiskohtaisesti säänneltyä, ja tietosuojasääntely edellyttää, että erityisten henkilötietoryhmien käyttäminen muihin kuin alkuperäisiin tarkoituksiin tulee olla välttämätöntä.

Sisäministeriö korostaa, että kadonneen etsimisellä ei tarkoiteta rikoksesta epäillyn etsintäkuulutetun etsimistä. Pitkäaikaisesti kadonnut toki voidaan etsintäkuuluttaa, mutta tällöin aktiiviset etsintätoimet on käytännössä lopetettu. Poliisi etsii kadonnutta henkilöä saatuaan tätä koskevan ilmoituksen esimerkiksi omaiselta. Se ei etsi kadonneita siinä mielessä, että nämä olisivat epäiltynä rikoksesta. Rikoksesta epäilty voidaan puolestaan etsintäkuuluttaa. Jos poliisi pyrkii tavoittamaan henkilön siksi, että tämä olisi rikoksesta epäilty, kysymys on rikoksen selvittämisestä, johon kyseinen esitetty lainkohta ei sovellu. Sisäministeriö ei pidä perusteltuna ehdotusta, että kadonneena etsittävällä henkilöllä, jonka sairaalassaolotieto voidaan luovuttaa poliisille, ei saa olla vireillä riita- eikä rikosasiaa. Tällainen edellytys vaatisi vastoin tietosuojasääntelyn tarpeellisuus- ja minimointiperiaatteita, että poliisi selvittäisi jokaisen kadonneeksi epäilyn mahdolliset riita- ja rikosasiat ennen kuin kysyisi henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollosta. Tällöin poliisi siis joutuisi selvittämään asioita, jotka eivät ole tarpeellisia kadonneen henkilön etsimiseksi, ja voisi tällä tavoin saada tietoonsa yksityiselämää koskevia tietoja, jotka voivat olla jopa arkaluonteisempia kuin tieto siitä, että henkilö on yleisessä sairaalassa tai terveyskeskuksessa. Lisäksi tällainen tietopyyntötehtävä olisi kohtuuton[1] siltä kannalta, että tarkoitus olisi löytää kadonnut henkilö ja saada mahdollisimman nopeasti yksinkertainen tieto siitä, onko hän turvassa terveydenhuollossa vai pitääkö etsintöjä jatkaa.

Sisäministeriö toteaa vielä lopuksi, että oikeuslähdeoppi on yksiselitteinen sen osalta, että eduskunnan säätämän lain ei tarvitse olla tuomioistuinten ratkaisuiden mukainen, vaan tuomioistuimet soveltavat eduskunnan säätämää lakia. Siksi sisäministeriö ei pidä perusteltuna lausunnoissa esitettyä huomiota, että esitetyn sääntelyn tulisi kaikilta osin noudattaa sitä, mitä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa on todettu.

Poliisin tietopyyntöön vastaaminen

ETENE korostaa, että ”tietopyyntöjen tulee olla sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kannalta selkeitä ja yksilöityjä. Esityksessä viitataan rikoslain säännöksiin, joiden soveltaminen voi käytännön asiakastyössä olla vaikeasti arvioitavaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla ei kiireisissä tilanteissa ole mahdollisuutta tehdä yksityiskohtaista rikosoikeudellista tulkintaa.” *Hyvinvointiala Hali ry* kiinnittää huomiota siihen, että ”varsinkin yksityisen terveydenhuollon ammatinharjoittajamalliin voi liittyä epäselvyyksiä tässä laissa tarkoitettavasta tiedon luovuttajasta. Lainsäädännön tulee olla selkeää sen osalta, kenellä on oikeus luovuttaa tietoja. Tämä osa lainsäädännöstä tulee myös valmistella huolellisesti yhteistyössä alan toimijoiden kanssa, jotta lopullinen lainsäädäntö on tarkoituksenmukainen niin viranomaisten, yritysten kuin yksittäisten ammatinharjoittajien näkökulmasta.” *HUS-yhtymän* mukaan ”esityksessä ei tuoda esiin sitä, miten ja kuka arvioi näiden perustelujen riittävyyden

[1] Tämä tarkoittaisi 20 tietopyyntöä käräjäoikeuteen sekä yli 10 tietopyyntöä poliisiin, Rajavartiolaitokselle, Tulliin ja Puolustusvoimiin. Näistäkin tietopyynnöistä huolimatta asia saattaisi osin jäädä varmistumatta.

välttämättömyyden näkökulmasta. Tämä altistaa sääntelyn jatkossa riitatilanteille, eikä välttämättä tuo nykytilanteeseen verrattuna merkittävää ja kaivattua lisäselkeyttä. Jos tiedonsaannin välttämättömyyden arviointi annetaan yksin poliisille, alentaa se merkittävästi kynnystä tietopyyntöjen tekemiselle, sekä altistaa tietopyynnöt väärinkäytöksille, eikä tilanne silloin vastaa lain tarkoitusta. Vaarana on, että tähän liittyvää ratkaisulinjaa joudutaan jatkossakin hakemaan muutoksenhaun kautta eri oikeusasteista."

HUS-yhtymän näkemyksen mukaan "sääntelyssä olisi myös olennaista turvata tietopyyntöjen riittävä perustelu sen varmistamiseksi, että tietopyynnön edellytykset täyttyvät, ja että tietopyyntöjen oikeellisuutta voidaan arvioida myös jälkikäteen, sekä kuvata se, kuka ja miten arvioi esitettyjen perusteluiden riittävyyden. Lisäksi tulisi perusoikeusperiaatteita noudattaen osoittaa selkeästi, miksi ehdotetut tietojen luovutukset olisivat välttämättömiä poliisille esimerkiksi rikoksen selvittämisen näkökulmasta."

Lääkäriliitto toteaa, että "kun poliisi voisi esityksen mukaan pyytää tietoja puhelimitse, sähköpostilla tai tulemalla paikanpäälle, tulisi vastaavan lääkärin kyetä ohjeistamaan miten henkilökuntaan kuuluva voisi puhelimitse tai sähköpostitse arvioida poliisin olevan päällystöön kuuluva, tai ylipäätään poliisi. Nämä ovat melko yksinkertaisia ohjeistettavia asioita verrattuna siihen, miten tulisi ohjeistaa poliisin tehtävän suorittamisen kannalta välttämättömäksi pyynnössä arvioidun asiointitiedon tosiasiallisen välttämättömyyden arviointi, eli ettei poliisilla olisi vähemmän perusoikeuksiin puuttuvia mahdollisuuksia tehtävänsä hoitamiseen."

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy toteaa, että "esitetyt uudet lainkohdat on kirjoitettu siinä määrin laveasti, että niissä ei oteta kantaa, millä tavalla tietoja pyydetään. Avoimeksi jää muun muassa, miten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen voi tunnistaa pyytäjän (päällystöön kuuluvan poliisimiehen) sekä, miten pyyntö pitäisi perustella (välttämättömyys). Oman oikeusturvan kannalta hyvinvointialueen ja/tai sen työntekijän tulisi pystyä dokumentoimaan sille esitetty tietopyyntö. Nykyisin näitä pyyntöjä on lähetetty hyvin vaillinaisin tiedoin jopa tavallisella sähköpostilla, vaikka pyyntö on sisältänyt sellaisia tietoja, joita tulisi käsitellä ainoastaan turvapostia (salattu sähköposti) käyttäen. Näin ollen koulutustarve poliisin esittämiin tietopyyntöihin liittyen on ilmeinen ja sen merkitys korostuu entisestään, jos tietopyyntöjen määrä kasvaa. Jos itse säädöstekstissä ei ole tarkoituksenmukaista ottaa kantaa varsinaiseen tietopyyntöprosessiin, niin vähintään säädöstekstin perusteluissa voitaisiin ohjata tietopyyntöprosessin muotoa."

Hyvil ehdottaa, että "tietopyynnöt tulisi terveydenhuollossa kohdistaa ensisijaisesti tietylle ennalta määrätylle taholle. Tällainen taho voisi olla esim. terveydenhuoltolain 57 §:ssä mainittu toimintayksikön vastaava lääkäri. Tällaisella tarkennuksella vältyttäisiin siltä, että koko hyvinvointialueen henkilöstö tulisi tiedottaa/kouluttaa tällaisia tietopyyntöjä varten. Tietopyyntöihin vastaaminen olisi varmasti sujuvampaa sekä juridisesti selkeämpää, jos niitä varten olisi ennalta määritelty vastaava ammattihenkilö, jonka tehtävänä olisi asiaa koordinoida. Samalla tavalla tietopyyntöjen vastuuhenkilö olisi syytä määrittää myös sosiaalihuollossa."

Pakolaisneuvonta toteaa, että "esityksessä ei ole tarkemmin yksilöity myöskään sitä, millä tavoin tietopyyntö tulee esittää. Esimerkiksi puhelimitse esitettyjen tietopyyntöjen osalta perusteluista ei ilmene, miten edellytys tietopyynnön perustelemisesta voidaan toteuttaa niin, että sen lainmukaisuutta on mahdollista jälkikäteen arvioida. Ehdotetussa 4 luvun 5 §:ssä mahdollistetaan käytännössä poliisin oikeus saada tietoja minkälaista tehtävää tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikössä hoitavalta taholta. Tähän nähden on ongelmallista, ettei esityksessä ole huomioitu tietopyynnön vastaanottaneiden tosiallista kykyä ja mahdollisuuksia arvioida tietojen luovuttamisen lainmukaisuutta."

Suomen sosiaali ja terveys ry SOSTE toteaa, että ”sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien ja niiden tehtävissä toimivien henkilöiden on mahdotonta esitetyn säännöksen pohjalta arvioida, milloin henkilötietojen luovuttaminen on välttämätöntä säännöksessä lueteltujen rikosten tutkimiseksi. Siksi säännös johtaisi todennäköisesti tilanteisiin, joissa palvelunantajat luovuttavat tiedot aina automaattisesti poliisin pyynnöstä. Tässä palvelunantajat joutuisivat kuitenkin samalla ottamaan riskin siitä, että tietojen luovuttaminen loukkaa heidän asiakastietolakiin perustuvaa salassapitovelvollisuutta tai oikeudenkäymiskaaren mukaista todistamiskieltoa. Esitystä tulisi ennen sen hyväksymistä täsmentää vähintäänkin siten, että siinä säädettäisiin tietopyynnön muodosta, tietopyynnön tekijän henkilöllisyyden ja toimivallan varmistamisesta, tietopyyntöjen dokumentoinnista, sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin välisestä vastuunjaosta. Tilanne, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon toimija voi joutua kantamaan riskin poliisin oikeudellisen arvion oikeellisuudesta, ei ole hyväksyttävä.”

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että ”hallituksen esityksen perusteella vaikuttaa sille, ettei tietoja saataisi vain henkilön olemisesta terveyden- tai sosiaalihuollon yksikössä, vaan myös läsnäolosta tietyllä osastolla, mikä paljastaa henkilön terveydentilaa koskevia tietoja paljon syvällisemmin kuin yksin tieto siitä, että henkilö on ollut esimerkiksi otettu tiettyyn sairaalaan tiettynä aikana. Näiltä osin esityksen perusteluja tulisi selventää ja tuoda esille se, että tietoja pyytävän viranomaisen tulee esittää perustelut siitä, miksi tietoja tarvitaan osaston tarkkuudella.”

Sisäministeriön vastaus: Esityksen valmistelun aikana on tunnistettu lainsäädännön soveltamiseen liittyvät ongelmat tosiasiallisissa tilanteissa. Sisäministeriö ymmärtää tähän liittyvän huolen. Sisäministeriö toteaa, että lainsäädännössä on kuitenkin sellaisia teknisiä ja systemaattisia seikkoja, jotka on otettava huomioon pykälän sanamuodossa. Lausunnoissa on viitattu siihen, että säännöksestä tulisi käydä ilmi tietopyynnön perusteleminen. Sisäministeriö toteaa, että perusteluedellytys sisältyy välttämättömyysedellytykseen. Välttämättömyysedellytys on perustuslakivaliokunnan vakiintuneen doktriinin mukainen sääntelymalli, jolla varmistetaan sääntelyn oikeasuhtaisuus tietojen luovuttamista koskevassa sääntelyssä. Käytännössä se tarkoittaa, että tiedot pyytävän viranomaisen on arvioitava ja perusteltava tietopyyntönsä välttämättömyys käyttötarkoituksen kannalta tarkasti, jotta tiedot luovuttava viranomainen voi näiden perustelujen mukaisesti tehdä päätöksen, voidaanko tiedot luovuttaa. Välttämättömyys merkitsee korkeaa kynnystä tietojen luovuttamiselle. Jos tietojen luovuttaja ei voi vakuuttua tiedonsaannin välttämättömyydestä saamiensa tietojen perusteella, se ei voi katsoa sääntelyn edellytysten täyttyneen eikä voi tällöin luovuttaa tietoa. Tosiasiallisesti tällaisissa tilanteissa voidaan pyytää lisäperusteluja tiedon pyytäjältä.

Esityksessä on kuvattu se, että tietojen pyytäjä on velvollinen perustelemaan tietopyynnön. Sääntelysystematiikan mukaisesti tietoja hallussaan pitävä viranomainen tekee päätöksen tietojen antamisesta. Tämä määräytyy julkisuuslain perusteella. Sellaisten yksityisten toimijoiden osalta, joihin ei sovelleta julkisuuslakia, on lähtökohta kuitenkin sama. Julkisuuslaissa on niin ikään säädetty tietojen antamistavoista. Erityislain tiedonsaantioikeussäännöksessä ei ole tarkoituksenmukaista säätää yksityiskohtaisesti tietojen käsittelyyn liittyvistä toimenpiteistä eikä määritellä yleislain kanssa päällekkäisiä seikkoja. Tällaiset toimintatapojen järjestelyt kuuluvat lakia alemman asteisilla ohjeilla ja määräyksillä järjestettäväksi siltä osin kuin niistä ei säädetä yleislaissa. Tiedonhallinnan organisointi ei kuulu toisen toimialan erityislailla järjestettäväksi, vaan yleislainsäädännön perusteella organisaatioiden vastuulla on järjestää tiedonhallintansa siten, että henkilöstö tietää, kuka organisaatiossa vastaa tietopyyntöihin. Sisäministeriö ei tämän vuoksi kannata ehdotusta, että säännöksessä määriteltäisiin, kelle tietopyyntö tehdään, vaan säännökseen on hyvä jättää liikkumavaraa myös lain soveltajaorganisaatiolle vastuiden määrittelyyn. Kysymys ei siis ole siitä, että yksittäisen tavallisen työntekijän pitäisi joutua tulkitsemaan lakipykälän sanamuotoa, vaan vastuu tästä kuuluu organisaatiolle siten kuin esimerkiksi työjärjestyksessä on määritelty. Myös tietosuojasääntely edellyttää, että tietoja käsittelevät henkilöt

saavat koulutusta ja ohjausta tietojen käsittelyyn. Julkisuuslaissa, tiedonhallintalaissa ja tietosuojasääntelyssä on varsin runsaasti sääntelyä tietojen käsittelyä, säilyttämistä ja tietoturvallisuutta koskevista edellytyksistä. Niitä noudatetaan yleislakina. Tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia sovelletaan myös yksityisten toimijoiden käsitellessä henkilötietoja. Toimialakohtaisessa erityislaissa sen sijaan on tarkoituksenmukaista säätää toimivallasta eli julkisen vallan käytöstä eli tässä tapauksessa poliisin oikeudesta saada tieto salassapitosäänteln estämättä sekä siihen liittyvistä edellytyksistä.

Koulutus, ohjeistus ja toimeenpano

ETENE kiinnittää huomiota myös sääntelyn toimeenpanoon ja pitää tärkeänä, että ”sääntelyn vaikutuksia arvioidaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien näkökulmasta. Lisäksi ETENE korostaa sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen ohjeistuksen merkitystä.”

Lääkäriliiton mukaan ”ohjeistuksen toteuttaminen edellyttäisi kansallista tukea sekä alueellista hyvää yhteistyötä poliisin ja hyvinvointialueen vastaavan lääkärin ja henkilökunnan kesken. Poliisin tulisi kouluttaa henkilökuntaansa tietojen pyyntöön, palvelunantajan arvioimaan pyyntöä ja toteuttamaan luovutus. Sama haaste olisi luonnollisesti Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietopyyntöjen toteuttamisen suhteen, vaikka niissä pyyntöjen perusteena onkin vain vakavammat, yli 2 vuotta vankeutta mahdollistavat rikosten paljastamiset ja selvittämiset.”

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että ”esitettävä sääntely tulisi todennäköisesti lisäämään tietopyyntöjen määrää aiheuttaen lisätehtäviä sekä poliisille että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan esitysluonnoksen toimenpano ja seuranta -kappaletta tulisi täydentää siten, että siinä kiinnitettäisiin huomiota sääntelyn soveltamista koskevaan sekä poliisihenkilöstön että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kouluttamiseen ja yhteisiin ohjeistuksiin ja toimintamalleihin ja poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien välisen yhteistyön tiivistämiseen.”

Talentia toteaa, että ”mikäli ehdotettu sääntely kuitenkin hyväksytään, on välttämätöntä varautua siihen, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle syntyy uusi ja vaativa tehtävä arvioida poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen esittämiä tietopyyntöjä. Tämä edellyttää laajaa ja systemaattista koulutusta sekä selkeitä ohjeistuksia.”

Sisäministeriön vastaus: Sisäministeriö yhtyy näkemykseen siitä, että sääntelyn toimeenpanon seuranta on tärkeää. Tietopyyntöjen määrän on esityksessä arvioitu jonkin verran lisääntyvän. Sisäministeriö kuitenkin huomauttaa, että poliisin tekemät tietopyynnöt eivät ole uusi asia sosiaali- ja terveydenhuollossa. Ylipäätään tietopyyntöihin vastaaminen on normaalia arkea kaikessa julkisen hallinnon toiminnassa jo julkisuuslain valossa, eikä kysymys siten ole varsinaisesti uudesta tehtävästä. Sisäministeriö korostaa lisäksi sitä, että sääntely täsmentäisi nykyistä osin epäselvää oikeustilaa, mikä voi helpottaa tietopyyntöjen käsittelyä.

Sisäministeriö pitää niin ikään koulutusta erittäin tärkeänä sekä poliisissa että sosiaali- ja terveydenhuollossa. Koulutuksen tärkeyttä on painotettu esityksessä.

Eräitä yksittäisiä huomioita

Tietosuojavaltuutettu huomioi, ”ettei esityksessä ole otettu huomioon kyseisten tietojen elinkaarta ja niiden mahdollisten luovutusten vaikutuksia henkilöiden yksityisyyden suojaan.”

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
14.4.2026

Sisäministeriön vastaus: Poliisi käsittelee saamiaan tietoja tietosuojasääntelyn mukaisesti. Tietosuojan yleislainsäädännön lisäksi poliisissa sovelletaan poliisin henkilötietolakia. Poliisin henkilötietolaissa säädetään myös tietojen käyttämisestä muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen sekä tietojen luovuttamisesta ja poistamisesta. Kyseisen lainsäädännön mukaan erityisten henkilötietoryhmien käsittelyn on kaikissa tapauksissa oltava välttämätöntä.

Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää huomiota siihen, että ”poliisilain ehdotetun 4 luvun 5 §:n 1–3 kohtien sanamuodon mukaan tiedonsaanti henkilön läsnäolosta tässä tarkoitetuissa paikoissa ei ole riippuvainen henkilön asemasta siinä rikoksessa, jonka paljastamisesta tai selvittämisestä on kysymys. Siten tarkoitus ilmeisesti on, että oli henkilö sitten epäillyn asemassa, asianomistajana taikka mahdollisena todistajana siinä rikostapahtumassa, josta on kysymys, tieto olisi annettava.”

Sisäministeriön vastaus: Perustuslakivaliokunta on esitystä koskeneessa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota henkilölliseen ulottuvuuteen ja lausunut seuraavaa: ”Valiokunnan käsityksen mukaan poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin on sääntelyssä käytettyjen sanamuotojen nojalla mahdollista saada tietoja paitsi rikoksesta epäillyistä tai rikoksen uhriksi joutuneista, myös kenestä tahansa asian kannalta sivullisesta henkilöstä, kunhan ehdotetussa säännöksessä asetetut muut edellytykset täyttyvät. Ehdotetun tietojensaantioikeuden henkilöllistä ulottuvuutta on sääntelyn tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen sekä oikeasuhtaisuuteen liittyvistä syistä välttämätöntä täsmentää. Tämä on edellytyksenä 1., 3. ja 5. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.” Sisäministeriö tulee tältä osin tekemään hallintovaliokunnalle annettavassa vastineessaan ehdotuksen säännöksen henkilöllisen ulottuvuuden täsmentämisestä.

Suomen apteekkariliitto ehdottaa, että ”esitystä täsmennetään siltä osin, että laista kävisi yksiselitteisesti ilmi, koskettaako poliisin tiedonsaantioikeus myös apteekkeja. Suomen apteekkariliitto kannattaa ajatusta apteekkien määrittelyä terveydenhuollon toimijaksi. Täsmennyksessä on kyse ennen kaikkea asiakkaiden, apteekkien ja apteekkien henkilökunnan oikeusturvan toteutumisesta."

Sisäministeriön vastaus: Esitettyä sääntelyä sovellettaisiin asiakastietolaissa määriteltyyn sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajaan. Palvelunantajalla tarkoitetaan asiakastietolain 3 §:n määritelmän mukaisesti viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä, yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhteisöä tai säätiötä, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalipalveluja tai terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Esitettyä sääntelyä sovellettaisiin niihin toimijoihin, joihin sovelletaan kyseistä palvelunantajan käsitettä.